

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Панькова О.В., Касперович О.Ю., Іщенко О.В. Розвиток волонтерської діяльності в Україні як прояв активізації соціальних ресурсів громадянського суспільства: специфіка, проблеми та перспективи. Український соціум. 2016. № 2(57). С. 25-40

Калиновська Дар'я

аспірантка, спеціальність «Соціологія»

Львівський національний університет ім. І. Франка, Україна

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ІДЕНТИЧНОСТІ В СОЦІОЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Проблему соціальної ідентичності людини можна розглядати через призму кількох наук, таких як соціологія, культурологія, історія та психологія та інші. Актуальність цієї проблеми виявляється в контексті глобальних змін сучасного світу, де трансформується не лише суспільство в цілому, але й наша ідентичність.

Спочатку вивчення ідентичності ґрунтувалося на емпіричних та теоретичних моделях психології, де соціальну ідентичність розглядали як «уподібнення» і «самототожність». Першим, хто сформулював подібний підхід, був **З. Фрейд**, який розглядав ідентичність як несвідомий процес емоційного зв'язку маленької дитини з батьками [2]. У соціології існують різні підходи до аналізу ідентичності, такі як **функціоналізм, феноменологічна соціологія та інтегративний підхід**.

Перш за все необхідно розглянути поняття ідентичності крізь призму **функціоналізму**, представниками якого були Е. Дюркгейм та Т. Парсонс. Концепція французького соціолога Е. Дюркгейма визначає два типи соціальної солідарності: механічну та органічну. Перша існувала в первісних суспільствах, які були синкретичними. У механічній солідарності особистість індивіда не належала йому самому, але була поглинена колективом. Органічна ж солідарність, у свою чергу, переважала у високорозвинених суспільствах, де люди обмінюються діяльністю та знаннями. Тут індивід і суспільство взаємодоповнюють один одного [1].

Базуючись на вивченні як традиційних, так і сучасних суспільств, французький соціолог розробляє теорію трансляції соціальної ідентичності. В традиційних суспільствах індивід формує свою ідентичність, спираючись на культурні особливості соціуму, тоді як у сучасних цей процес відбувається за рахунок колективних норм і цінностей соціальної організації. Т. Парсонс, у свою чергу, концептуалізує соціальну ідентичність як систему кодів, що включає стійкі комплекси норм, правил і установок. Ці коди визначають і символізують соціальні дії суб'єкта. Ідентичність, в цьому розумінні, відображає два

аспекти положення індивіда в суспільстві: розуміння системи, в якій він діє, та усвідомлення норм і проблем самовизначення індивіда у цьому просторі. У визначенні Т. Парсонса ідентичність вважається структурною характеристикою особистості, а не її станом [4]. Обидва підходи функціоналістів схожі тим, що вони визнають вплив суспільства на формування ідентичності індивіда.

Феноменологічний підхід до вивчення соціальної ідентичності представлений працями П. Бергера і Т. Лукмана. З їхнього погляду, соціальна ідентичність є продуктом соціального конструювання реальності. За словами Бергера, «ідентичність є феноменом, що виникає з діалектичної взаємодії індивіда та суспільства» [4]. Ідентичність, виникаючи, закріплюється і трансформується під впливом соціальних відносин. Бергер і Лукман розвивають теорію соціалізації як основу теорії ідентичності. Первинна соціалізація допомагає індивіду стати частиною суспільства, формує образи інших у свідомості. Ключовим етапом є формування образу «узагальненого іншого». Після цього етапу особа входить у суспільство і розпочинається вторинна соціалізація. На цьому етапі індивід може керувати процесом соціального впливу, освоює ті аспекти соціальної реальності, які вважає необхідними. Індивід прагне досягти певного статусу у суспільстві, ідентифікувати себе з іншими, відповідати ролевим очікуванням, зберігаючи свою індивідуальність.

Отже, феноменологічний підхід ґрунтується на ідеї про формування соціальної ідентичності в процесі взаємодії індивіда та суспільства.

Інтегративний підхід, представлений у концепціях П'єра Бурдьє та Ентоні Гіденса, відображається у вивченні соціальної ідентичності. Французький соціолог П. Бурдьє вносить поняття «габітус» у соціологію – систему очікувань, що передається з покоління в покоління і використовується індивідом у нових для нього ситуаціях. Це є ключовим компонентом у формуванні соціальної ідентичності. Кожна людина має свій індивідуальний габітус, який становить специфічну частину групового габітуса. Його можна змінювати під впливом соціальної адаптації особистості та пов'язаний з представленням індивіда щодо його місця у суспільстві [3]. Таким чином, для Бурдьє соціальна ідентичність визначається як індивідуальна сукупність інтерналізованих рис, які мають суб'єктивний та об'єктивний характер.

Щодо Е. Гіденса, він асоціює ідентичність із «соціальною позицією, яка фіксує коло прав та обов'язків, які актор, що відповідає ідентичності, може активізувати або виконати». У його концепції соціальна ідентичність пов'язана з роллю в суспільстві, що визначається правами та обов'язками, доступними особі у конкретному контексті. Такий підхід підкреслює взаємодію між індивідом та соціальним оточенням у формуванні та вираженні ідентичності [5].

Поєднання різних підходів до вивчення ідентичності вказує на те, що вона тісно пов'язана із суспільством, тож є поняття цілком соціальним. Залежно від взаємодії з соціумом, ідентичність може бути придушеною, або, навпаки, сприяти гармонійному розвитку індивіда, як особистості, частини соціального життя. Важливим аспектом цієї взаємодії є соціалізація, де людина вчиться і адаптується до соціальних ролей та набуває знань та вмінь. Як соціальна істота, індивід прагне бути частиною суспільства, але при цьому важливо зберігати свою індивідуальність. Такий взаємозв'язок підкреслює важливість розуміння впливу соціального середовища на формування ідентичності, а також бажання і можливість індивіда виражати свою унікальність у цьому контексті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Е. Дюркгейм. Про поділ суспільної праці. 1991. – С. 10
2. З. Фрейд. Психологія несвідомого. 1989. – С. 149
3. П. Бурдьє. Ідентичність та репрезентація: елементи критичної рефлексії ідеї регіону. 2002. № 3. С.45–60.
4. Berger P., Lukmann T. The Social Constraction of Reality. A Treatise in the Sociology of Knowledge. Penguin Books, 1979
5. Giddens A. The Constitution of Society. Outline of the Theory of Structuration. Cambridge: Polity Press. 1984.